

Blodwen Pen y Gwryd

Ken Jones



Ganwyd Blodwen Jane Griffiths yn Llwyn Padarn, Llanberis ar yr 2il o Dachwedd, 1887. Hi oedd yr hynaf o saith o blant i Owen ac Ann Griffiths. Bwthyn bychan un llawr yn hytrach na Thyddyn yw Llwyn Padarn sydd wedi ei leoli ychydig lathenni o Ffordd yr Eglwys yn y pentref. Dengys cyfrifiad 1901 fod yna naw o bobol a phlant yn byw yn y bwthyn sy'n rhyfeddol wrth gysidro ei faint. Adeiladwyd y bwthyn o ddeutu'r flwyddyn 1780 ac mae yna dystiolaeth ar gael sy'n cadarnhau fod y teulu Griffiths wedi trigo yno o'r cychwyn.

Roedd wythdegau a nawdegau'r bedwaredd ganrif ar bymtheg yn gyfnod hynod o fyrlymus yn Llanberis gyda'r diwydiant llechi ar ei brysuraf. Roedd hwn hefyd yn gyfnod pryd oedd y capeli a'r eglwys yn orlawn a diwylliant yr eisteddfodau ar ei orau.

Mae'n eithaf tebyg i Blodwen gael ei henwi ar ôl opera o'r un enw gan Joseph Parry (1841-1903). Opera ysgafn ydi *Blodwen* a'r gân enwocaf ohoni yw'r ddeuawd 'Hywel a Blodwen' a ganwyd dros y byd yn ystod yr un cyfnod. Dengys cyfrifiad plwyf Llanberis 1881 fod Joseph Parry a dau o'i feibion yn aros yn y pentref ar y pryd, ac yn ystod eu harhosiad perfformiwyd y gân enwog mewn cyngerdd yn y Llanberis Concert Hall.

Enw merch sy'n deillio o'r gair 'blodyn' a 'gwyn' yw Blodwen a dyma'r enw a roddwyd i blentyn cyntaf anedig teulu bach Llwyn Padarn. Rhoddwyd enwau digon cyffredin y cyfnod sef David, Mary ac Elizabeth ar y plant eraill.

Er i gyfrifiad 1901 nodi fod Blodwen yn byw yn Llwyn Padarn ar y pryd, mae'n ddigon posib ei bod wedi dechrau gweithio ym Mhen y Gwryd yn yr un flwyddyn. Roedd ar y pryd, heb os, ac fel pawb arall yn y pentref, yn eneth uniaith Gymraeg. Fe gafodd addysg elfennol a syml, dybiwn ni, yn ysgol y pentref a dyma'r unig fan y byddai wedi dod i gysylltiad â'r iaith Saesneg yn ystod ei phlentyndod.

Dim ond un dewis oedd gan y bechgyn ar ôl gadael yr ysgol ar y pryd sef gwaith yn chwarel. Roedd yna fawr o ddewis gan y genethod chwaith, gyda'r mwyafrif yn cael gwaith fel morynion yn yr ardal neu 'gweini' ar lafar gwlad.

Nid oes unrhyw dystiolaeth sy'n nodi'r union flwyddyn y cychwynnodd Blodwen weithio ym Mhen y Gwryd. Sut tybed y cafodd hi waith yn y gwesty gan fod yna bum milltir rhwng ei chartref a Pen y Gwryd gan gynnwys dringfa serth i gopa bwlch Llanberis? Ymddengys fodd bynnag iddi gychwyn ar ei swydd yn y flwyddyn 1902 pan oedd Pen y Gwryd yn eiddo i berchnogion gwesty'r 'Royal' yng Nghapel Curig. Y rheolwraig ar y pryd oedd Miss Ethel Florence Bloomfield a oedd, yn ôl y son, yn hynod o effeithiol ac yn deg a charedig gyda'r gweinyddesau, sef genethod y fro. Roedd yn amlwg fod gan Miss Bloomfield feddwl mawr o Blodwen gan iddi gael ei chyflogi ganddi hi ac, yn y man, ei gŵr Arthur Lockwood yn ystod eu amser fel tenantiaid ac yn ddiweddarach perchnogion Pen y Gwryd.

Pan werthodd Mr a Mrs Lockwood Pen y Gwryd parhaodd Blodwen i weithio fel morwyn yn eu cartref cyfagos, Hafod y Gwynt. Pan gymerodd Chris a Jo Briggs denantiaeth Pen y Gwryd yn 1947 cawsant nifer o anawsterau i gyflogi staff profiadol a dibynadwy. Roedd hyn yn bennaf oherwydd natur anghysbell y Gwesty a diffyg trafndiaeth gyhoeddus ar gyfer staff. Dyma pryd yr awgrymodd Arthur Lockwood i Chris a Jo Briggs eu bod yn cyflogi Blodwen gan ei bod yn gwybod popeth am y Gwesty ac wedi bod yn gweithio yno am bron i 40 mlynedd cyn symud i Hafod y Gwynt. Roedd Blodwen yn ferch 'ifanc' a sionc chwech deg oed pan ymunodd â Chris a Jo, a parhaodd i weithio iddynt hyd at ei hymddeoliad. Cyflogi Blodwen, yn ddiau, oedd y penderfyniad gorau a wnaeth Chris a Jo Briggs yn ystod eu harhosiad hir a llwyddiannus ym Mhen y Gwryd.

Gan fod fy nghartref lai na a chanllath o Llwyn Padarn, mae gennyf gof eithaf da o ymweliadau Blodwen â Llwyn Padarn gan fod ei brawd David a'i chware Lizzie yn dal i fyw yno. Mae'r cof ohoni yn dal mor fyw heddiw: roedd hi'n fyr o ran taldra ac yn fân a chwim ar ei throed a'i hwyneb yn welw heb unrhyw fath o golur. Gwisgai ddillad du a phlaen heb fawr o sylw i ffasiwn y cyfnod. Er i Pen y Gwryd ennill enwogrwydd gyda choncro mynydd Everest am y tro cyntaf yn 1953, gellir, yn hawdd, ychwanegu mai un o brif gymeriadau'r ganrif a fu yn y gwesty oedd

Miss Blodwen Griffiths. Cyfeiria'r staff a'r ymwelwyr ati fel Blodwen ar bob achlysur er yma yn Llanberis adnabyddir hi gan y tô iau fel Miss Griffiths.

Ymgwymerodd â bron holl ddyletswyddau'r gwesty gan gychwyn, dybiwn i, gyda'r gwaith mwyaf elfennol fel glanhau'r llofftydd ac ati. Wrth ei gwaith gwisgai ddillad du gyda ffedog fach wen bob amser ac mae llun o ohoni yn yr un dillad yn hawlio lle amlwg yn ystafell Everest y gwesty. Dim ond ychydig o'r hen westeion sydd ar gael bellach i adrodd am ei chymeriad a'i harferion wrth weini ym Mhen y Gwryd. Mae pawb yn gytûn am ei hymroddiad llwyr i'w gwaith ac mai gweini ym Mhen y Gwryd oedd ei phrif bleser mewn bywyd. Roedd hi yn meddu ar gwrteisi traddodiadol y cyfnod ac yn cyfeirio at y gwesteion fel 'sir' a 'madam' gan gyfeirio at y rheolwr fel 'master' ar bob achlysur.

Yn y blynyddoedd diweddarach, ac fel yr aelod hynaf o'r staff, roedd hi bob amser yn gofalu yn ddwys am anghenion Mr a Mrs Briggs a'u merch Jane, a byddai yn gwneud hyn hyd yn oed ar ei diwrnod i ffwrdd o'i gwaith. Roedd yn ystyried ei hun yn rhan o'r teulu ac roedd y parch a'r edmygedd a'r hoffter rhyngddynt yn ddwyffordd. Fe fuont yn hynod o garedig ac yn ofalus ohoni hyd at y diwedd.

Wrth holi hwn a llall clywais ei bod yn arfer ganddi bresenoli ei hun wrth y ddesg pan fyddai'r gwesteion yn talu am eu harhosiad cyn gadael, gan holi'n fanwl a oeddent wedi eu plesio gyda'i gwasanaeth. Dyma'r adeg pan dalai pawb gydag arian parod ac roedd Blodwen yn giamstar am fod yn lle iawn ar yr adeg iawn ar gyfer y 'tip'.

Oherwydd lleoliad anghysbell Pen y Gwryd, doedd yna unlle mewn gwirionedd iddi ymlacio a chael seibiant oddi wrth ei gwaith. Doedd yna unlle chwaith i wario arian a gan ei bod wedi cael ei chadw a'i chynnal ym Mhen y Gwryd am dros 70 o flynyddoedd fe dybiwn fod ganddi gelc bach o arian taclus wrth ei chefn. Mae son amdani hyd heddiw yn Llanberis yn treulio bob dydd Mercher, sef ei 'day off', ar gyfer bancio ym manc y pentref.

Ni feddyliodd erioed am ymddeol a pharhaodd gyda'i gwaith hyd y pen. Pan ddathlodd Blodwen ei phen blwydd yn 80, rhoddodd Mr a Mrs Briggs y canlynol ym mhapur y *Times* fel

gwerthfawrogiad o'i hymroddiad i'r gwesty.

MOUNTAINEERS all over the world will be interested to learn that Blodwen of Pen y Gwryd is 80 years old today. Still going strong.

Derbyniodd nifer o deigramau a negeseuon i'w llongyfarch yn dilyn adroddiad y *Times*. Treuliodd ei blynyddoedd olaf yn ei chartref genedigol gyda'i chwaer a'i brawd oedrannus. Fe fu farw ar Fawrth 5ed, 1973 ac fe'i claddwyd ym medd y teulu ym mynwent Nant Peris.

Llun o Blodwen gan Peter Spencer Coppock sydd yn rhan o gasgliad ffotograffig Pen y Gwryd o'r 1950au a'r 1960au

Cyhoeddwyd fersiwn Saesneg o'r erthygl hon mewn cyfrol newydd gan Wasg Gomer, sef *The Pen y Gwryd Hotel: Tales from the Smoke Room*. Bydd y gyfrol ar gael yn eich siop lyfrau leol yn ystod haf 2016.